

De makers van het Velser aardewerk hadden een missie. Mooi en goed sieraardewerk, en tegelijk betaalbaar voor de arbeidersklasse. Museum Kennemerland toont de collectie van Rina Terstall in een tijdelijke expositie.

IJmond

Kostbare erfenis Velser aardewerk

Koen van Eijk
k.van.eijk@holandmediacombinatie.nl

Beverwijk ✳ In de geest van vernieuwende kunstenaars als Piet Mondriaan en Gerrit Rietveld richtte Potterie Kennemerland zich begin vorige eeuw op de vervaardiging van sieraardewerk. Dit 'Velser aardewerk' staat met de spectaculaire nalatenschap van Rina Terstall weer in de belangstelling. Een paar stuks, dachten ze bij Museum Kennemerland in Beverwijk. Bleek het te gaan om zeventig vazen, schalen, kannen, borden, schotels en andere kunstige keramische vormen. Toen Rina Terstall uit Beverwijk op 73-jarige leeftijd overleed, liet ze haar collectie Velser aardewerk na aan het museum. Dat er prompt een tijdelijke tentoonstelling aan wijdde.

Moeder

Hoe het ooit begon, weet Joke Vreede, de zus van Rina Terstall niet precies. Het begon met een vaas van moeder, thuis in Velsen-Noord. „Die vaas was iets dat hoorde bij ons huis. Ik denk dat die al lang in de familie was, hij was van mijn grootouders geweest.” Rina erfde de vaas die behoorde tot

het Velser aardewerk. Ze was een echte verzamelaar. Zus Joke: „Als ik bij haar was, gingen we samen winkeltjes en rommelmarkten af op zoek naar meer Velser aardewerk. We leerden het steeds beter herkennen. De vormen, de kleuren. Het merkten onderop natuurlijk.”

En zo groeide de verzameling aan. „Ik ben er een beetje medeplichtig aan”, zegt Joke, die maandenlang voor haar zieke zus zorgde.

Nieuwe Kunst

Het Velser aardewerk behoorde tot de Nieuwe Kunst - ook bekend als Jugendstil in Duitsland en Art Nouveau in Frankrijk. Het was een stijlbeving die afrekende met de negentiende-eeuwse overdadige, donkere en elitaire vormen in de kunst, mode, architectuur en kunstnijverheid.

De Nieuwe Kunst was een reactie op de waanzin van de Eerste Wereldoorlog. Hooggeplaatste keizers en koningen hadden Europa in het verderf gestort. De keizers en koningen verdwenen van het toneel. Het socialisme - in Rusland het communisme - vierde hoogtij. Kunst, en dus ook kunstnijverheid, moest teruggebracht worden naar het volk.

„Ook de makers van het Velser aardewerk hadden een ideologi-

René Muetstege bij een van de vitrines met Velser aardewerk in Museum Kennemerland.

sche visie”, zegt bestuurslid educatie René Muetstege van Museum Kennemerland. „Ze wilden eenvoudig door de ambachtsman vervaardigd aardewerk maken. Sier- en gebruiks aardewerk, betaalbaar voor de arbeidersklasse. Goede kwaliteit, mooi, maar niet elitair.” Oprichter van Potterie Kennemerland waren Koen Mertens en Elke Snel, twee jonge pottenbakkers die aanvankelijk in Utrecht werkten, maar in 1920 voor zichzelf begonnen. Bij toeval vonden ze een werkruimte in Velsen-Noord, aan de

Wijkerstraatweg. Het waren jonge mannen; Mertens was 31, Snel tien jaar jonger. De eerste vormen waren simpel en geometrisch, in heldere kleuren als groen, geel, oranje en blauw op een grijze of roomwitte achtergrond. Karakteristiek voor het vroege werk zijn de motieven van blokjes en bandjes. Al snel bleken er verschillen in ideeën en werkwijze. Waar Mertens vasthield aan het ideaal van kleinschalig en handgedraaid werken, was Snel voorstander van goed-

koop en fabrieksmatig werken met behulp van gietmallen. Uiteindelijk trok Mertens zich terug en zette Snel de Velsense fabriek alleen voort.

Vormgever

Hij had op dat moment de wind in de rug. Eind jaren twintig zat het economisch mee. Snel kon personeel aantrekken en de productie opvoeren. In 1930 verhuisde hij het bedrijf naar de Velssebrugweg in Velsen-Zuid. Onder leiding van vormgever Karl Gellings - net als

Mertens een geboren Duitser - kwamen er meer kunstzinnige en duurere modellen bij. Van sierlijkke vazen tot gestileerde abstracte plasticen in de stijl van de Amsterdamse school.

Het waren de economische hoogtijdagen van de pottenbakkerij en ook van de kunstzinnige inspiratie. Handelaar Snel exporteerde naar Duitsland en België en stuurde kennismakingspakketten de hele wereld over. Zijn producten werden als relatiegeschenk gebruikt. Zo kregen abonnees van weekblad

'Het Leven' een schemerlamp van Velser aardewerk cadeau. Uiteindelijk zonk de NV Kennemer Potterij, zoals het bedrijf was gaan heten, weg in de economische misère van de jaren dertig. Geprobeerd werd nog met de productie van 'crisis-aardewerk' de zaak overeind te houden. Dat lukte niet. De onderneming ging failliet, maar maakte een doorstart, totdat Snel in 1939 zelf het faillissement aanvraagde. Zijn opvolgers moesten de fabriek in 1942 op last van de Duitse bezet-

ter verplaatsen naar Sassenheim, waar totaal andere producten werden gemaakt. „Toen was het met het Velser aardewerk gedaan”, aldus Muetstege.

Vergetelheid

Lange tijd zakte het weg in de vergetelheid totdat het in de jaren tachtig en negentig werd herontdekt. Inmiddels zijn gaven stukken Velser aardewerk flink wat geld waard. Muetstege schat de waarde van de erfenis van Rina Terstall op 5000 tot 7000 euro.

‘Ik ben er een beetje medeplichtig aan’

IJmond

De Beverwijkse overleed op 29 december. Al in een vroeg stadium van haar ziekte had zij laten vastleggen dat het aardewerk naar het museum in Beverwijk moest. Daar, in de niverheidskamer, is al een verzameling Velser aardewerk te bezichtigen als onderdeel van de vaste collectie. Naast de wandkleden van Kinheim.

Rina's zus Joke Vreede: „Toen ze overleden was, heb ik meteen gebeld met het museum. Achteraf hadden de mensen van het museum uit het gesprek opgemaakt dat het om een paar vazen ging. Dus toen ze later vroegen of ik het wilde brengen, zei ik dat het nogal veel was om even in een plastic tasje te doen. Dus zijn ze het komen halen. Mijn man heeft alles vanuit de slaapkamer, waar het stond, naar beneden gebracht. Het bleken er zeventig te zijn. Best bijzonder. We wisten dat het museumstukken waren. Maar dat ze er zo blij mee waren, dat had ik nooit kunnen bedenken. Opeens hoorde ik dat er een officiële opening was. We waren blij verrast. Een eerbetoon aan mijn zus.”

De tijdelijke expositie is te zien in Museum Kennemerland (Noorderwijkweg 2a in Beverwijk). Open za, zo en wo van 14 tot 17 uur. www.museum-kennemerland.nl

FOTO RONALD GOEDHEER

Tien voorwerpen uit de collectie die Rina Terstall de afgelopen decennia bij elkaar verzamelde.

FOTO'S RONALD GOEDHEER